

Skjøtselsplan for Øvre Rambjøra Tingvoll kommune, Møre og Romsdal fylke.

Bioreg AS Rapport 2014 : 15

BIOREG AS

Rapport 2014:15

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersonar: Finn Oldervik	ISBN-nr. 978-82-8215-278-5
Prosjektansvarleg: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgjevar: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 27.10.2014
Referanse: Folden Ø. & Oldervik, F.G. 2014. Skjøtselsplan for Øvre Rambjøra, Tingvoll kommune, Møre og Romsdal Fylke. Bioreg AS rapport 2014 : 15. ISBN; 978-82-8215-278-5.		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for en slåttemarkslokalitet på gnr 145/4, Øvre Rambjøra, Tingvoll kommune. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtselstiltaka som bør setjast i verk for å take vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtselsplan Slåttemark		

Figur 1. Foto 20.07.2013, Øystein Folden. Tunet på Øvre Rambjøra ligg sentralt i biletet. Til venstre ser vi den vestre delen av lokaliteten, og endå lenger til venstre den gjengrodde enga på nabobruket. Framom tunet kan ein skimte noko av den austre delen av slåtteeenga.

Innhald

Innhald	3
Føreord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutformingar på Vestlandet	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Tingvoll; Øvre Rambjøra.	8
Ortofoto/kart.....	13
Bilete	13
Kjelder	15
Litteratur:	15
Munnlege kjelder:	15
Internett:	15
Vedlegg 1. Artslister.....	16
Vedlegg 2. Definisjonar	17

Føreord

I samsvar med ei nasjonal handlingsplan for å ta vare på dei attverande slåttemarkane i Noreg vart det teke initiativ til å lage dei første skjøtselsplanane for Møre og Romsdal alt i 2010. Det er Fylkesmannen ved Geir Moen som samordnar dette arbeidet i fylket. Når det gjeld slåttemarkslokaliteten på Øvre Rambjøra under Skjevlingen i Tingvoll, så vart den første gong registrert i Naturbase 14.06.2013 av Øystein Folden som følge av eit tilfeldig besøk i området tidlegare på året. Lokaliteten har vore slått dei fleste åra også i seinare tid, også i 2014.

Skildringa i Naturbase er litt revidert når det gjeld historikk og bruk, elles er den som i Naturbase.

Øvre Rambjøra ligg heilt vest i Tingvoll kommune, sørvestvend, omgitt av edellauvskog og furuskog.

Skjøtselsplanen for denne lokaliteten har som hovudoppgåve å ta vare på det opphavlege artsmangfaldet, og da ved ein skjøtselsmåte som liknar mest mogleg på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og relativt sein slått, samanlikna med dagens siloslått. At lokaliteten vert slått også i framtida, er likevel den aller viktigaste føresetnaden for å oppretthalde dei verdiane som er registrert her!

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for eit godt samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette ein takk til noverande eigar og brukar av den aktuelle slåttemarka, Tormod Meisingseth for velvilje og tålmod når vi har ringt og mast om opplysningar. Og vi takkar også for opplysningar vi har fått frå tidlegare eigar, Brynjulf Meisingseth.

Mjosundet i Aure 27. oktober 2014

Tingvoll 27. oktober 2014

For Bioreg AS

Finn Gunnar Oldervik

Øystein Folden

A. Generell del

Slåttemarker er areal som vert regelmessig slått. Semi-naturleg slåttemark eller såkalla kulturmarkseng, er slåttemarker som er forma gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. Dei er ofte overflatelydda, men ikkje oppdyrka og tilsådd i seinare tid, og ikkje eller svært lite gjødsla. Dei vert slått seint i sesongen. Slåttemarkene vert eller vart gjerne haustbeita og ofte også vårbeita. Korleis slåttemarkene har vore skjøtta varierer noko frå stad til stad og frå landsdel til landsdel. Slåttemarkene er urte- og grasdominerte og oftast svært artsrike. Dei kan vere opne eller tresette.

Tresette slåttemarker med styvingstre som vert hausta ved lauving er i dag svært sjeldne. Slike såkalla lauvenger vart gjerne beita om våren, slått ein gong seint om sommaren og beita om hausten. I tillegg vart greinene på trea hausta til fôr med eit tidsintervall på 5-8 år. I gammal tid spelte også myr ei viktig rolle som slåtteareal (slåttemyr). Dei fleste jordvassmyrane i Noreg har tidlegare vore slått, men myrslåtten tok i stor grad slutt for ganske lenge sidan og vart praktisert berre nokre få stader fram til slutten av 1950-åra. Nokre av slåttemyrane gror att, medan andre endrar seg mindre, her er det truleg få tydelege biologiske spor frå slåttedrifta. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrar som framleis er i hevd.

Dei ulike slåttemarkene høyrer til blant våre mest artsrike naturtypar, og er viktige også for andre organismar enn karplantar. T.d. er rundt 70 prosent av dagsommarfuglane våre knytt til open engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og fleire vadefuglar brukar strandenger (slått eller beita) som hekkeområde og rasteplassar under trekket. I tillegg har slåttemarker mykje å seia for mange truga artar av beitemarksopp. Slåttemark kan ikkje erstattast av beitemark, fordi dei inneheld vegetasjonstypar og fleire artar som ikkje klarer seg i område som berre vert beita. Samanlikna med naturbeitemark har slåttemark generelt det høgaste artsmangfaldet og dei største bestandane av fleire truga engartar. Gjennom historia har slåttemark vore, og vil framleis vere, om vi tek vare på dei, viktige "levande genbankar". I tillegg er dei berekraftige økosystem som har vore eit nøkkelement i norsk landbruk i fleire tusen år. Men driftsendringar på 1900-talet har ført til at slåttemark no er mellom våre mest truga naturtypar.

Slåttemarksutformingar på Vestlandet

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Noreg er enno berre delvis kartlagt. I det følgjande har vi likevel prøvd å peike på nokre utformingar av slåttemarksvegetasjon som er særigne for Vestlandet og dermed gir fylka her eit særskilt forvaltningsansvar. Vi gjev òg døme på nokre verdifulle lokalitetar.

I Møre og Romsdal har ein svært godt oversyn over tradisjonelle slåttemarker fordi det her nyleg er gjort ei samanstilling av kunnskapen om denne naturtypen (Jordal 2007). 178 lokalitetar vert omtala i rapporten frå dette prosjektet, og slåttemarker er registrert i 29 av dei 37 kommunane i fylket. Lokalitetane finst likevel først og fremst konsentrert innan mindre geografiske område, og kommunane Stordal (22 lokalitetar, særleg i Nørdredalen), Rauma (28 lokalitetar, særleg i øvre Romsdalen), Tingvoll (19 lokalitetar, særleg i Vågbø-Holmeide) og Sunndal (16, særleg ved fjellgardane) har flest kjende lokalitetar. Frisk fattigeng, ofte med stort artsmangfald, er truleg den viktigaste vegetasjonstypen. 64 raudlisteartar er registrert i dei registrerte slåttemarkene (13 karplantar, 1 sommerfuglart og 50 soppantar).

- Ein særleg verdifull lokalitet er Skutholmen, Fræna, der det finst eit heilskapleg fiskarbondelandskap som vert skjøtta tradisjonelt og har mange gamle kulturlandskapselement m.a. mange små 1x2-meters potetåkrar i bergskortene. Slåttemarkene vert slått med ljå. Her finst mange raudlista beitemarksopp. Staden er veglaus og kan nåast med robåt over eit 50 meter breitt sund.

- Langs Grøvvassdraget (Sunndal, utvalt for MR i 2008) og i øvre Romsdalen (Rauma) finst tørre-friske slåttemarkar med fleire tørrrengsartar som *Pilosella*-artar og sjeldne soppar.
- Stordal kommune har kanskje landets største bestandar av kvitkurle som i stor grad er knytt til restar av slåttemark.
- Nordre Sunnmøre er eit kjerneområde for solblom. Meir enn 30 000 blomsterstenglar er registrert innan dette området. Dessverre er det no berre sporadisk hobby slått igjen her.

I Hordaland har m.a. Losvik (1988) studert slåttemarksvegetasjon. Viktige lokalitetar finst m.a. i Urangsvåg, Bømlø, Gjuvsland og Varaldsøy.

I Sogn og Fjordane har miljøet rundt Ingvild Austad på Høgskulen over fleire tiår forska på og gjort ei rekkje registreringar i dei tradisjonelle slåtteengene i fylket. Kystblåstjernedominerte slåttemarkar finst i ytre kyststrok, m.a. i Gåsvær i Solund, og lokalitetane Sandøyna, Vilnes og Hamna i Askvoll. Ein viktig slåttemarkslokalitet finst på Øvre Ormelid, ein hyllegard i Luster. Her finst tørrrenger med m.a. brudespore, vanleg nattfiol og bakkesøte. Det er registrert mange slåttemarkar i Sogn og Fjordane, men fleire av registreringane er gjort for relativt lenge sidan og stoda i dag er uviss. På Grinde i Leikanger finst ei flott lauveng der både trea og enga framleis vert haldne i hevd.

I Rogaland er det registrert få slåttemarkar. I Funningsland, Hjelmeland finst ei dei få attverande solblomslokalitetane i fylket. Diverre vert den ikkje slått no.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjømte ei gammal, artsrik eng på, er å følgje opp den tradisjonelle driftsforma, utan gjødsling og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noko frå stad til stad avhengig av klima og høgd over havet. Difor er det viktig å finne ut kva som har vore vanleg på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet frå gamalt av. Slått før 10. juli var svært uvanleg.

Ein bør nytte lett reiskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettare traktor) der det er mogleg. Graset må bakketørkast eller hesjast før det vert fjerna. I tillegg til at ein får tørt og godt høy, er bakketørkinga viktig for at frøa til engartane både skal få modne ferdig og vert liggjande att på enga når høyet vert samla saman og køyrd vekk.

Mange stadar på Vestlandet har engene i tillegg vore beita, anten vår eller haust eller begge delar. Berre beiting kan ikkje erstatte slått, men er dette einaste moglege skjømte i en periode, er storfebeiting det mest skånsame. Storfeet vel ikkje ut "godbitane" slik sauene gjer. Men beitepresset må ikkje vere for stort, og ein må rekne med noko manuell etterrydding. Der ein har tidlegblømande artar, som til dømes svartkurle, er det særleg viktig at ein unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjeld restaurering av enger som er i attgroing og utviding av eksisterande slåtteareal er det viktig å ikkje setje i gang med meir omfattande restaurering enn det ein klarar å følgje opp med skjømte i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaurerast, kan det vere lurt å ta det trinnvis over fleire sesongar. Slik vert det meir overkomeleg, og ein får erfaring med kor omfattande dei ulike tiltaka er og kor mykje ein kan vente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomførast på frosen og gjerne bar mark. Då unngår ein skadar på undervegetasjonen, og samstundes er det enklare å få ein lågast mogleg stubbe. Rydding i snø kan vere meir tungvint. Mindre buskar og oppslag kan òg ryddast om sommaren når det er tørt og mykje av biomassen er samla i blada.

I slåtteenger som *ikkje* har vore tresette er det ikkje noko poeng i å setje att tre ved rydding, men gamle styvingstre bør få stå. Eit og anna lauvtre med fin og vid krone kan òg gjerne få stå. Alle gran/furu og framande treslag bør fjernast.

Etter hogst er det særleg viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubbar og liknande vert samla saman og brend på eigna stader, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligg spreidd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska snarveksande, konkurransesterk vegetasjon. Av same grunn er oppflising og spreiring av flis i området ikkje å tilrå.

Attståande biomasse vil ta opp noko av næringa som vert frigjort frå daude røter av tre og buskar som har vert rydda bort. Dette gir ein gjødslingsverknad som lett fører til uønska nitrogenkrevjande artar (t.d. bringebær og brennesle). Gradvis opning er difor viktig. Gjødslingsverknad saman med auka ljosinnstråling fører gjerne òg til ein del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningane i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette fell normalt saman med slåttetidspunktet. Det kan likevel vere nødvendig å rydde lauvrenningar fleire gonger dei par første sesongane.

Osp spreier seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til omfattande renning. Det kan difor løne seg å ringborke osp ved å skjere eit ca. fem cm breitt band rundt treet nedanfor den nedste greina. Det er viktig at snittet er såpass djupt at all borken forsvinn, slik at transporten av næringsstoff stoppar heilt opp. Det er lettast å ringborke om våren. Etter tre somrar må dei daude trea fjernast.

Stubbar må kappast heilt ned til bakken, anten i samband med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubbar vil rotne fortare om ein skil borken frå veden med eit spett eller liknande, og deretter stappar jord i mellom. Med unntak av osp og or kan ein òg unngå renningar på denne måten. Dette kan t.d. vere aktuelt i kantar som hindrar ljosinnstråling til slåttemarka.

Problemartar som bringebær- og rosekratt, brennesle og mjødurt vil normalt forsvinne ved slått over tid. Men for å få dei bort kan det i byrjinga vere nødvendig å slå fleire gonger per sesong med ljà eller krattryddar. Felt med einstape bør slåast ned med kjepp, ikkje skjerast ned. På denne måten held bregna fram med å transportere næring frå røtene, og utarmar dermed rotsystemet sitt. Bregna bør så fjernast om hausten.

For meir utfyllande stoff om skjøtsel, restaurering og hevd:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker er å finne på DN sine heimesider:<http://miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

B. Tingvoll; Øvre Rambjøra.

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)									
Namn på lokaliteten Øvre Rambjøra					Kommune Tingvoll			Områdenr.	
ID i Naturbase BN00088387			Registrert i felt av: Øystein Folden.					Dato: 14.06.2013	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Folden, Øystein 2013. Øvre Rambjøra i Tingvoll kommune - Rapport om ein slåtteeingslokalitet. Tormod Meisingset, grunneigar Brynjulf Meisingset, tidlegare eigar							Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovudnaturtype: Slåttemark D01				100 % andel		Utform.: Fattig slåtteeing (D0126) 75 % andel Fattig slåttefukteng (D0128) 20 % andel Fattig slåttemarkskant (D0131) 5% andel			
Tilleggsnaturtypar: Ingen									
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)						
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) Ingen									
Stadkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (no):				Vegetasjonstypar:	
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt		Fattig slåtteeing (D0126)	
20 - 50 m		Svak		Beite		Brenning		Fattig slåttefukteng (D0128)	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestel		Fattig slåttemarkskant (D0131)	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling					
		Dårlig		Lauving					
OMRÅDESKILDRING (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)									
<p>INNLEIING</p> <p>Skildringa er skriven av Øystein Folden 27.09.2013, litt supplert i okt. 2014 av Finn Oldervik. Etter oppdrag frå Fylkesmannen har Øystein Folden, for Folden grønt og plan, gjort ei undersøking av lokaliteten for å dokumentere at det er ei slåtteeing som framleis har høg verdi. Lokaliteten har vore oppsøkt 20.05.2013, 14.06.2013 og 26.09.2013. I samband med utarbeiding av skjøtselsplan i 2014 har historikken fått ei oppgradering og det er gjort tilpassing til nye faktaark.</p>									
<p>PLASSERING OG NATURGRUNNLAG:</p> <p>Rambjøra ligg heilt nordvest i Tingvoll kommune, sørvestvend med sjøen på nedsida. Furuskog og edellauvskog omkransar elles arealet, bortsett frå mot nordvest der det er ein liten rest av slåttemark som no er grodd igjen. Mot søraust er det ein lokalitet med rik edellauvskog, Skjevling V. Berggrunnen består av gneis, ikkje inndelt, for det meste kvartsdiorittisk, nokre stader migmatittisk. Både lenger vest og lenger aust når ein i eit lag av gabbro, granathaldig koronittisk gabbro, doleritt, nokre stader omdanna til amfibolitt; hyperitt. Rett sør for lokaliteten er det registrert amfibolitt, lagdelt amfibolitt, amfibolrik gneis. Det kan vere det er påverknad av desse bergartane også i Rambjøra. Lausmassane er rekna som hav- og fjordavsetning og strandavsetning, usamanhengande eller tynt dekke over berggrunnen (www.ngu.no).</p>									

NATURTYPAR, UTFORMINGAR OG VEGETASJONSTYPAR:

Arealet utgjer ein stor del av innmarka på Øvre Rambjøra. På eit mindre område rett sør for huset har det vore åker for ikkje så lenge sidan, men elles har det vore slåtteeng i lang tid. Mesteparten av arealet kan reknast til fattig slåtteeng D0126 og det finst også mindre område med fattig slåttefukteng D0128. Det er også små innslag av fattig slåttemarkskant D0131, særleg langs vegen til tunet, som har artsmangfald som kan ha gått ut på resten av arealet. Nede ved sjøen i vest står det nokre få tre som det blir slått mellom.

ARTSMANGFALD:

Det blei funne gulaks, fuglevikke, gjerdevikke, markfrytle, tviskjeggveronika, smalkjempe, raudknapp, storblåfjør, tiriltunge, gulflatbelg, vendelrot, småsyre, raudkløver, jordnøtt, kvitmaure, småsmelle, kvitkløver, hengeaks, ryllik, skogstorkenebb, prestekrage, kusymre, blåklokke, jonsokkoll, blåkoll, englodnegras, storfrytle, myrfiol, mjødurt, skogfiol, kvitsymre og myrtistel. Særleg må nemnast dunhavre som ein vanlegvis finn lenger inn i landet og lengst ut på kysten. Denne blei funne i kanten av slåttemarka, mot vegmuren, og har dermed unngått for tidleg slått som ein må rekne med det har vore i periodar. Av meir nitrofile artar kan nemnast hundekjeks som finst, utan at det er mykje av han. Det bør vere eit potensial for funn av beitemarksopp på delar av lokaliteten.

BRUK, TILSTAND OG PÅVERKNAD:

Historikk: Det er ikkje så mykje vi veit om dette bruket frå gamalt, men folketeljinga frå 1865 viser at husdyrhaldet den gongen bestod av 2 kyr og 10 sauer. Dessutan sådde dei 1 ½ tønne havre og 1 tønne poteter. Det var ei enkje med ein son og ei dotter som sat med plassen då. For å kunne fø såpass mange dyr, hadde dei m.a. rett til å ta 60 lauvkjerv i utmarka årleg. Mesteparten av gjødsla vart truleg brukt på korn- og potetåkeren.

Nyare bruk: I følgje munnlege kjelder (Brynjulf Meisingseth), så vart sauene borte som husdyr etter kvart, men to kyr hadde dei så lenge det var husdyrhald på garden (Til ca 1990). Dessutan fødte dei som oftast eit par griser og nokre høner. Graset vart alltid slått med ljà på dette bruket heilt til det vart kjøpt ei to-hjuls slåmaskin. Graset vart enten hesja eller tørka på bakken alt etter kor lagleg veret var. Etter det tidlegare eigar, Brynjulf Meisingset fortel, så starta dei slåttan ganske tidleg i Rambjøra, omkring Sankthansleitet. Han meinte det kunne koma av den sørvende eksponeringa, noko som gjorde det drivande i bakkane der. Same kjelde fortel at det knapt har vore bruka kunstgjødsel på ekrane her, men naturgjødsla har vore nytta. Den tidlege slåttan kan kanskje forklara det noko utarma artsmangfaldet somme stadar på bruket. Bruket har vore slått dei aller fleste åra, - også etter at det vart slutt på husdyrhaldet

Bruksmåte no:

Heile arealet har vore slått nesten kvart år, også i det seinare. I 2012 blei berre ein del slått, og i 2013 er det ikkje slått eller beita i det heile. På areala sør og aust for huset har det vore bruka traktor ein periode, og det er noko jordpakking, men elles har det vore bruka lettare reiskap. Sør for huset er det elles eit mindre areal som har vore potetåker for nokre få år sidan. Potetåkeren er no eng, men har ikkje same kvaliteten som resten. På noko av arealet mot vest var det våren 2013 noko strø som følgje av at ein del av arealet ikkje blei slått i 2012, då slåmaskina svikta. Det er no kjøpt ny slåmaskin og all dyrkamark på bruket vart slått i 2014. (Tormod Meisingset, pers. med.)

Det går ei lågspentline over austre del av lokaliteten.

FRAMANDE ARTAR: Engkarse og hundegras. Parkslirekne og rabarbra finst rett utanom lokaliteten. Langs vegen er det fleire frukttr�, og det er hage med staudar ved huset. I området finst også plantingar av ulike innførte bartreslag.				
KULTURMINNE: Det er steingard langs delar av lokaliteten, og vegen til husa går på fin steinmur.				
SKJØTSEL OG OMSYN: Ei slåtteeng som denne må slåast seint kvart år og avlinga må bli fjerna. Etterbeiting vil normalt vere positivt om det ikkje fører til vesentlege trakkskader. Fysiske inngrep, gjødsling (også i form av tilleggsforing) og sprøyting vil kunne øydelegge verdiane svært fort.				
DEL AV HEILSKAPLEG LANDSKAP: Lokaliteten er ein rest av eit sm�skalajordbruk kombinert med ymse andre jobbar, m.a. vegvaktar.				
VERDIGRUNNGJEVING: Dette er ein lokalitet med noko storleik som har vore i god hevd til no, og dette aleine gir normalt verdi minimum B. Noko av areala fr� husa og austover har ein noko lågare verdi, utan at ein legg mykje vekt på det. I alle fall 3 undernaturtypar er representert. Verdien blir difor sett til B – Viktig.				
SKJØTSELSPLAN				
DATO skj�tseleksplan: 31.10.2014		UTFORMA AV: Øystein Folden og Finn Gunnar Oldervik		FIRMA: Bioreg AS
UTM 32N 6985475 444180	Gnr/bnr. 145/4	AREAL (noverande): 3,7 da	AREAL etter evt.restaurering:-	Del av verneområde? Nei
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). F�r opp tidsperioder, ev datoer. Namn: Brynjulf Meisingseth, tidlegare eigar og Tormod Meisingset, noverande eigar..			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med meir). Telefonisk kontakt med begge den 24.10.2014	

MÅL:

Hovudmål for lokaliteten:

- Det langsiktige målet er at lokaliteten skal haldast i god hevd med årleg slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. B-verdien på lokaliteten skal oppretthaldast ved at populasjonar av ev raudlista artar av beitemarkssopp og karakterartar av kulturmarksengplantar skal haldast på dagens nivå, eller aukast. (For liste over karakterartar, sjå artslista i vedlegg 1!)
- Det er også eit mål at den typiske jamne slåtte-markstrukturen vert teke vare på eller vert forbetra.
- Slåttemarka skal liggja i eit ope landskap og kantsoner skal ikkje skuggast ut av skog og kratt.
- Slåttemarka skal ikkje gjødslast, sprøytast eller pløyast.
- Bortsett frå langs eit eksisterande køyrespor frå tunet og vestover tvers over lokaliteten skal det ikkje nyttast tung traktorreiskap på lokaliteten. Til slått kan ein bruke tohjulsslåmaskin og ljå.

Delmål for lokaliteten:

- Lokaliteten bør etterbeitast om hausten, men ikkje så sterkt at det blir mykje optrakka. Ved ufullstendig beiting er det viktig å få slått kantane.
- Frå tunet og nordvestover på oppsida av lokaliteten bør det tynnast noko. Eventuell transport med traktor må skje på frose mark, eller utanfor lokaliteten.

Tilstandsmål artar:

- Artsmangfaldet i slåttemarka skal oppretthaldast eller helst aukast jf. artslista i vedlegg 1.
- Populasjonar av artane i lista over karakterartar skal oppretthaldast eller helst aukast (Sjå artslista for lokaliteten i vedlegg 1!)
- Populasjonar av eventuelle raudlisteartar av beitemarkssopp eller frå andre artsgrupper som kan dukka opp skal oppretthaldast eller helst utvidast.

Mål for nedkjemping av problemartar/gjengroing:

- Parkslirekne rett på utsida av lokaliteten må ein sjå til ikkje spreiar seg, og aller helst at han blir fjerna heilt. Sjå <http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark246.pdf>

Tiltak:

- Årleg slått ikkje før 15.07. og helst innan 15.08., tørking av graset enten på bakken eller i hesje minst to dagar og fjerning av høyet.
- Tynning av skog. Det er ein fordel om det kan hoggast litt spreidd over fleire år, jf. generell del. Kvisten må fjernast frå lokaliteten. Viss denne blir brent (NB! Sjekk lokale brannforskrifter), så skal dette gjerast på fast bål plass utanfor lokaliteten.
- Haustbeiting er ønskeleg. Det kan sleppast dyr inn på lokaliteten 1-2 veker etter at den er slått, og desse kan beite der resten av sesongen.

<p>AKTUELLE TILTAK:</p> <p>Generelle tiltak: Årleg slått ikkje før 15.07., og helst innan 15.08., tørking av graset minst to dagar og fjerning av høyet</p> <p>Beiting</p> <p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle: Tynning av skog på nordsida av lokaliteten. Kvisten må også fjernast frå området</p> <p>Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:</p>	<p>Prioritering (år)</p> <p>Årleg</p> <p>2015, 2017</p>	<p>Kostnad</p> <p>3,7 daa à kr 2000,- = 7400.-</p> <p>Kr. 0.</p> <p>2 dagsverk kvart av åra = kr. 5000 pr. år</p>	<p>Kontroll: (Dato) Haust</p>
<p>UTSTYRSBEHOV: Tohjuls slåmaskin, ljà, høygaffel, rive, presenning, motorsag</p>			
<p>OPPFØLGING: Skjøtelsplanen skal evalueres innen, 5 år:</p>			
<p>Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Beitemarksopp er lite undersøkt.</p>			
Tilskot søkt år:		Søkt til:	
Tilskot tildelt år:		Tildelt frå:	
<p>Skjøtelsavtale parter:</p>			
<p>ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksetting av skjøtelsplanen.</p>			

Ortofoto/kart

Figur 2. Dette kartet frå Gislink viser avgrensinga av den aktuelle lokaliteten merka med raudt.

Bilete

Figur 3. I bakkant vegen til tunet. I kantsona mellom eng og vegmur vaks det mellom anna dunhavre. I framkant ser vi innslag av lodnegras i nærleiken av ein mindre teig som har vore potetåker for nokre år sidan. Foto; Øystein Folden © 14.06.2013.

Figur 4. Nedover mot sjøen finst det nokre tre i sørkanten av slåttemarka. I framkant er det elles innslag av fukteng. Foto; Øystein Folden © 14.06.2013.

Figur 5. Frå tunet og nordover i overkant av lokaliteten kan ein med fordel tynne noko i kantvegetasjonen. Foto; Øystein Folden © 14.06.2013.

Kjelder

Litteratur:

Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. Ny revidert utgave av DN-håndbok 1999-13 (under revisjon).

Folden, Øystein 2013. Øvre Rambjøra i Tingvoll kommune - Rapport om ein slåtteeingslokalitet.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk.

Munnlege kjelder:

Tormod Meisingset, 6670 Øydegard

Brynjulf Meisingset, 6690 Aure

Internett:

Dato	Nettstad
03.10.14	Miljødirektoratet, Naturbase
03.10.14	Artsdatabanken, Raudlista, Artskart og NiN

Vedlegg 1. Artslister

Artsliste for slåttemarkslokaliteten Øvre Rambjøra, i Tingvoll kommune.

Karakterartar er utheva med feit skrift

Av plantar vart det i 2013 påvist:

Karplanter: bjørk, **blåkløkke**, blåkoll, **dunhavre**, enghumleblom, engkarse, englodnegras, engsyre, fuglevikke, gjerdevikke, grasstjerneblom, **gulaks**, gulflatbelg, hengeaks, hundegras, hundekjeks, jonsokkoll, **jordnøtt**, kvitkløver, **kvitmaure**, kusymre, kvitsymre, markfrytle, mjørdurt, myrtistel, osp, plomme, **prestekrage**, pære, raudkløver, raudknapp, rogn, ryllik, skogfiol, skogstorkenebb, **smalkjempe**, småsmelle, småsyre, storfrytle, tiriltunge, tviskjeggveronika.

Beitemarksopp: Seig vokssopp.

Vedlegg 2. Definisjonar

Under er ei enkel forklaring på eit par omgrep brukt i skjøtselsplanane.

Karakterartar vil i desse skjøtselsplanane seia planteartar som karakteriserer kulturmarkseng. Tidlegare vart desse artane ofte kalla naturengplantar og/eller seterartar. I mangel på noko betre viser vi til følgjande rapport: John Bjarne Jordal og Geir Gaarder: Biologiske undersøkingar i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1994. Planter og sopp i naturbeitemarkar og naturenger. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Landbruks-avdelinga, rapport nr. 2 - 95. ISSN 0906-0363. ISBN 82-91585-01-6. Tabellen over kulturmarksengplantar (naturengplantar) hadde nok hatt behov for ein revisjon der artsutvalet vert gjort meir spesifikt for dei ulike utformingane av kulturmarkseng.

Ved å følgja denne linken kan ein lasta ned rapporten til Jordal & Gaarder frå 1995. Lista står på side 15 ff i rapporten; <http://www.jbjordal.no/publikasjoner/MR1994.pdf>.

Kulturmarksengartar: Engplantar med relativt låg toleranse for attgroing og gjødsling. Oftast er dei relativt lågvaksne og krev mykje ljøs, difor vert dei ofte utskugga av meir høgvalsne og nitrofile artar, dvs. artar som trivst best på godt oppgjødsla mark. «Naturengplantane» er utsette i dagens kulturlandskap fordi områda dei trivst i stadig blir mindre vanlege (Jorddal og Gaarder, 1995).

Veiledning til skjøtelsesplanskjemaet, B- Spesiell del.

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplan) og Skjøtelsesplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006
<http://www.dirmat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

Områdenavn: Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivningsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Områdenr.: Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

ID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

Registrert av: (Inventør/kartlegger): Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Tidligere registrert: Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

Naturtype: Etter DN-håndbok 13 om naturtypekart-legging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

Verdi: A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

Stedkvalitet: Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

Områdebeskrivelse: Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtelses- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsesplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensingen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagmark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. **Bruk:** Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men graset ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor) Påvirkningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsesplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) enga er i forfall.
- Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m..

Skjøtelsesplan

Dato skjøtelsesplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsesplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsesplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet. **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsesplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsesplanprosessen, slik at skjøtelsesplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drif. Det skal dokumenteres at skjøtelsesplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Rødlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innefor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtselen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsesplanen), *Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle*. Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etterbeite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvister osv.

Utstysrbehov: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsesavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsesavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsesavtaler med mer.